

Preventie wolvenschade, hoe verder?

Door: [REDACTED] 8 december 2021

Allereerst een overzicht welke verantwoordelijkheden bij wie liggen. Iedere regeling moet deze verantwoordelijkheden in acht nemen.

Verantwoordelijkheden van de schapenhouder

De dierhouder is de eerstverantwoordelijke voor het beschermen van zijn dieren. Dit houdt in de praktijk in: het plaatsen van vaste of tijdelijke afrasteringen. Eventueel aangevuld met de inzet van andere middelen zoals kuddebeschermingshonden.

Verantwoordelijkheden overheid / wolvencommissie

De overheid heeft, vanuit de wettelijke taak van soortenbescherming en vastgesteld beleid, de verantwoordelijkheid om de dierhouder te ondersteunen. Dit houdt in de praktijk in:

- het verstrekken van subsidie voor het nemen preventieve maatregelen
- het in voorkomende gevallen tijdelijk ter beschikking stelling van noodvoorzieningen.
- het geven van voorlichting (wolvenconsulent, nieuwsbrieven, folders, website, demonstraties, etc.)

Het is geen taak van de overheid om bij de dierhouder een afrastering op te bouwen.

Inleiding

In deze notitie wordt, op basis van de tot nu toe opgedane ervaring in Nederland, geëvalueerd in welke mate de ondersteuningsmaatregelen aansluiten bij de praktijk en de belevingswereld van de schapenhouders.

Overal waar in deze notitie het woord schaap wordt gebruikt, worden ook andere kwetsbare diersoorten bedoeld. Deze notitie gaat niet in op de vraag welke andere diersoorten als kwetsbaar moeten worden gezien.

De schapenhouders worden ingedeeld in groepen volgens de innovatietheorie van [REDACTED]. Er zijn 5 stadia in een veranderingsproces te onderscheiden:

innovators (innovatoren)
early adopters (pioniers)
early majority (voorlopers)
late majority (achterlopers)
laggards (achterblijvers)

Preventieve maatregelen in de verschillende gebieden

In Nederland begint zich het volgende patroon af te tekenen.

1) Hoog-risico gebieden: territoria van gevestigde wolven

Er kan een gebied worden aangewezen waarin de kans op aanvallen van wolven op onbeschermd schapen groot is. Wie zijn schapen niet beschermt kan vroeg of laat een aanval verwachten.

De schapenhouders reageren als volgt:

1) Innovators / Early adopters

De voorlopers wachten niet op een subsidieregeling maar nemen direct preventieve maatregelen. Sommigen hebben al preventieve maatregelen genomen voordat een wolf zich heeft gevestigd.

2) Early majority / Late majority

Deze groep neemt om diverse redenen (nog) geen preventieve maatregelen. Ze kijken eerst de kat uit de boom. Het blijkt dat een aanval op schapen van henzelf of in de nabije omgeving de schapenhouder kunnen doen besluiten om alsnog preventieve maatregelen te nemen.

Aan de andere kant, het uitblijven van aanvallen zorgt ervoor dat er geen preventieve maatregelen worden genomen.

3) Laggards

Deze groep zal nooit preventieve maatregelen nemen. Als zij teveel aanvallen krijgen te verduren stoppen ze ermee.

Toekomstverwachting

Het aantal wolventerritoria neemt toe. De A locaties (Veluwe) raken bezet. Door de overvloedige en gevarieerde wildstand en de structuur van dit gebied is de druk op schapen relatief gering. Mogelijk gaan wolven zich ook vestigen op B locaties. Dit zijn gebieden waar door een nulstandbeleid voor wilde zwijnen en andere hoefdieren de wildstand

weinig gevarieerd is. Het is veelal beperkt tot alleen reeën. Een voorbeeld is het westelijk deel van Drenthe waar mogelijk een wolvenpaar zich heeft gevestigd. Hier is de druk op schapen hoog. Inmiddels is ook een kalf gepakt.

In Gelderland is een standaard voor een subsidieregeling voor de eenmalige investeringen gezet. Deze kan eenvoudig worden uitgebreid of elders toegepast.

2) Overige risico-gebieden

Dit zijn gebieden waar regelmatig wolven doorheen trekken en soms enige tijd blijven hangen. In de factfinding study worden deze gebieden aangeduid als corridors en hotspots. Voorbeelden: Overijssel, Zuid-Drenthe en de Achterhoek. Er zijn ook gebieden waar, door de structuur van het landschap, verwacht mag worden dat er vroeg of laat wolven gaan opduiken. Geheel Oost Nederland kan worden gezien als een gebied met enig risico op wolvenschade. De mate van risico varieert sterk, ook in de tijd. Het patroon is grillig en nauwelijks voorspelbaar.

Gezien de sterke toename van de wolvenpopulatie in Nederland en omliggende landen zal het aantal zwervers navenant toenemen.

Enkele voorbeelden:

Zwerver trekt door gebied

Af en toe trekt een zwervende wolf door het gebied. Onderweg pakt hij hier en daar een of meerdere schapen. De wolf blijft niet langer dan enkele dagen hangen en trekt vervolgens verder. Voorbeelden: Overijssel, Achterhoek, Zuid Drenthe.

Er zijn ook wolven die onder de radar blijven: geen schadegevallen en geen waarnemingen.

Zwerver blijft korte tijd hangen in een gebied

In mei 2020 heeft een zwervende wolf zich enkele weken opgehouden in het gebied bij Heusden (Brabant). In die periode was er een zeer hoog risico op wolvenschade. Dierhouders hebben toen massaal hun schapen beschermd. Na het vertrek van deze wolf daalde de kans op een wolvenaanval aanzienlijk. De meeste schapenhouders zijn toen opgehouden met het nemen van preventieve maatregelen.

Wolf blijft langere tijd in een gebied en trekt vervolgens verder

De mannelijke wolf GW1261m heeft meer dan een half jaar rondgezworven in het hart van Drenthe waarbij hij ook uitstapjes heeft gemaakt naar Friesland en het noordelijk deel van de provincie. Medio 2020 is hij weer vertrokken naar Duitsland.

De schapenhouders reageren als volgt.

1) Innovators

Deze groep wil de kans dat hun schapen gepakt worden door een wolf op voorhand zoveel mogelijk uitsluiten. Zij nemen preventieve maatregelen, zelfs al is er nog nooit een wolf bij hun in de buurt geweest. Dit is een kleine minderheid.

2) Early adopters

Deze groep wacht even af maar neemt al snel preventieve maatregelen zodra als hij het gevoel krijgt dat zijn schapen bedreigd kunnen worden door langstreckende wolven.

3) Early majority / late majority

Deze groep neemt tijdelijk preventieve maatregelen als een wolf in een gebied blijft hangen en veel schade veroorzaakt. Sommigen uit deze groep maken gebruik van noodsets die door de provincie worden uitgeleend. Andere lossen het probleem op een andere manier op:

- weghalen van de schapen uit gebied
- 's nachts ophokken
- met eigen materiaal snel een wolfwerende afrastering of nachtkraal maken

De preventieve maatregelen zijn meestal niet structureel. Zij worden alleen genomen als de schapenhouder een verhoogd dreigingsniveau ervaart. Als de wolf vertrokken is valt men weer terug op de oude manier van afrasteren.

4) Laggards

Deze groep neemt geen preventieve maatregelen en wacht het vertrek van de wolf uit de regio af.

Toekomstverwachting:

Grote delen van Oost Nederland zullen geen wolventerritorium worden wegens het ontbreken van voldoende rustgelegenheid en/of adequaat voedselaanbod. Een gebied kan in eerste instantie door een wolf geschikt wordt bevonden omdat er veel onbeschermd schapen aanwezig zijn. Na het massaal nemen van preventieve maatregelen kan de wolf alsnog besluiten dat het gebied ongeschikt is, waarna de wolf verder trekt.

Evaluatie instrumenten voor ondersteuning

De informatieverstrekking wordt hier niet geëvalueerd.

In onderstaand overzicht worden de overige instrumenten voor ondersteuning van de schapenhouders afgezet tegen de doelgroepen in de twee soorten gebieden.

	Subsidieregeling	Noodsets
Hoog-risico gebieden (wolventerritoria)		
Innovators / Early adopters	Achterblijvende subsidieregeling. Wel met terugwerkende kracht.	n.v.t.
Early majority / Late majority		n.v.t.
Laggards	n.v.t.	n.v.t.
Overige risico gebieden		
Innovators	Geen subsidieregeling	n.v.t.
Early adopters	Geen subsidieregeling	n.v.t.
Early majority / Late majority	Geen subsidieregeling	Beschikbaar Lastige logistiek.
Laggards	n.v.t.	n.v.t.

Volgens het huidige IPO wolvenplan wordt na 6 maanden aanwezigheid van een wolf een gebiedscommissie ingesteld en een leefgebied aangewezen. Daarna duurt het nog een tijd voordat een subsidieregeling van kracht wordt.

De innovators / early adopters ervaren het als onredelijk dat zij het in eerste instantie zonder subsidieregeling moeten doen. Een betere ondersteuning van deze groep geeft ook een stimulans aan de overige groepen.

Zwervende wolf blijft enige tijd in gebied hangen

Er is nog geen bevredigende aanpak voor deze situatie. Het uitroepen van een soort noodtoestand en het informeren van de schapenhouders dat zij massaal hun dieren moeten beschermen vereist veel ad-hoc werk en improvisatievermogen. Er is geen draaiboek.

Verder is het een probleem dat in zeer korte tijd allerlei maatregelen moeten worden genomen. De schapenhouders zijn hier niet op voorbereid en hebben het benodigde materiaal niet beschikbaar. Ook is er onvoldoende kennis over het gedrag van de wolf en de preventieve maatregelen.

Problemen met de noodsets:

- Onbekendheid bij de schapenhouders waar de noodsets verkrijgbaar zijn.
- Onvoldoende noodsets beschikbaar.
- Geen ondersteuning bij het plaatsen. Veel schapenhouders hebben geen ervaring met het plaatsen van flexinetten. Juist om wolven te weren moeten de flexinetten degelijk geplaatst worden.
- Er is geen systeem voor het weer terugbrengen van de noodsets.
- De noodsets sluiten niet altijd aan op de situatie bij de schapenhouder. Ze zijn bijvoorbeeld ongeschikt voor grote percelen voor naweiden.

Mogelijke oplossingen:

- Door de subsidieregeling uit te breiden naar alle risicogebieden zullen meer schapenhouders zich voorbereiden op de situatie van een zwervende wolf die een tijd blijft hangen. Omwille van de eenvoud kan dit dezelfde regeling zijn als voor leefgebieden met gevestigde wolven. Het kan ook voorkomen dat een gebied eerst overig risicogebied is en op een gegeven moment leefgebied van een gevestigde wolf wordt.
- Het uitdragen van de boodschap dat iedere schapenhouder vooraf moet bedenken wat hij gaat doen als een zwervende wolf langer in een gebied blijft. Hij moet voorbereid zijn.
- Er moet een goed toegankelijke procedure komen voor het verstrekken van noodsets.

- Het uitreiken van een noodset kan worden gezien als een voorschot in natura op de subsidie voor preventieve maatregelen. Als de subsidie wordt aangevraagd wordt het voorschot verrekend. Hiertoe moet een registratie worden bijgehouden. Door dit systeem is het niet meer nodig om noodsets terug te nemen.
- Wolvenconsulenten, eventueel ondersteund door veldmedewerkers of vrijwilligers kunnen assisteren bij het voor de eerste keer plaatsen van noodsets.
- Aanschaf van fladry om tijdelijk (grote) percelen te beschermen.